

Den 14 januari : Den treje franska nobelpristagaren har också svarat med följande brev ; Paris le 11 janvier 1966

Madame. Je vous remercie de votre lettre du 2 janvier et de l'envoi des documents concernant votre fils Raoul Wallenberg . Je connais d'ailleurs depuis longtemps son nom et son action. Je serais bien ~~entendu~~ heureux , si je le pouvais , de vous aider dans vos efforts . Mais je crains de ne rien pouvoir faire d'autre que de signer , le cas échéant , un appel qui pourrait être également signé par d'autres lauréats des prix nobel.

Veillez me faire savoir si vous envisagez cependant quelque autre moyen d'ébranler enfin la silence et le mauvais vouloir évident des autorités sovjétiques

Si vous la désirez, j'écrirai volontiers une lettre personnelle à Cholokoïf. Mais ^{un} à dire , je ne le connais pas et je n'ai pas l'impression , d'après ses déclarations publiques , qu'il soit disposé à faire quoique ce soit pour ceux qui ont souffert de persécutions politiques en U.R.S.S.

Avec mes remerciements , je vous prie de recevoir , Madame , mes très respectueux hommages

Jacques Monod"

Den 27 januari I förrgår ringde Synne Bellander och talade om att Edward av Sandeberg underrättat henne om att docenten Viljus och hans fru skrivit en bok om Raoul , där de hävda att de ryska uppgifterna om Raouls död är sanna och att alla vittnesberättelser om att han levat efter år 1947 är otillförlitliga. Sandeberg hade sagt till henne att sedan man läst boken hade man haft behov att tvätta sig om händerna . Makarna Viljus hade redan den 30 juli 1965 fått in en artikel i DN. var de pläderade för att Smoltsovs rapport om Raouls död var ett tillförlitligt bevis och att det fordrades övertygande motbevis för att rubba dess bevisvärde . Nu ha de byggt ut denna tankegång på följande sätt, Abakumov såsom chef för N.K.V.D.

har roffat åt sig Raouls Tillgångar och se'n hemlighållit Raouls fångenskap för utrikesministeriet . När Wallenberg-aktionen den 15 juli skrev till Stalin med begäran om Raouls hemsändande och svenska UD. samtidigt begärde svar på sina fr framställningar på sina framställningar beslöt Abakumov undanröja Raoul och kort efteråt isolera de fångar , som delat cell med honom eller hans chaufför . Alla handlingar om Raoul hade därvid förintats utom Smoltsovs rapport , som Abakumov förbisett . Denna historia stöds inte av några som helst bevis utan är endsst en ren spekulatation av makarna som fullföljer densamma genom att försöka smula sönder vittnesmålen om Raouls fångenskap efter 1947 . Ett försök av Villius att få hålla ett föredrag i radio i morgon omintetgjordes lyckligtvis av Otto Danielsson , men i T.V. i dag fick det värdaparet uppträda ett par minuter.

Den 10 februari Philipp talade om Levai besökt Israel och hållit föredrag om Raoul . Han hade då anklagat Väst-Tyskland ^{att} ambassadör att vara medlem av pilkorspartiet och till bevis åberopat kopian av ett pass för en medlem av detta parti med samma namn som ambassadören. Kopia av detta pass hade publicerats i tidningar i Tyskland och Israel . Be'n Bonnregeringen begärt att få se originalet hade det konstaterats att den av Levai företedda kopian var en förfalskning.

Den 14 februari; En amerikan vid namn Morse som vill skriva en bok om judeförförlerna har kommit hit för att få upplysningar om Raoul . Vi hava sammanträffat med honom hos Danielsson , byråchef i Statspolisen, och han följde oss sedan hem till Djursholm . Han verkade mycket intresserad och har sedan talat med Nanna Svartz och Philipp.

Det har skrivits mycket i tidningarna om makarna Villius teori , som väckt stark kritik i de mer ansedda tidningarna .

1966

sid ~~312~~ *B* 313

Den 16 februari: I går talade Morse med Nanna Svartz som enligt vad han sa gjorde ett imponerande intryck, och i dag med Phil lipp som tycktes misstro honom. Sedan Morse i brev till Maj anhållit om prioritet i händelse en annan amerikansk författare skulle skulle uppsöka henne har hon telefontrötts, efter samråd med Danielsson, förklarat att hon i avvaktan på att hon fick se resultatet av hans arbete inte skulle lämna material ang. Raoul till någon annan amerikansk författare eller publicist.

Den 18 februari: I dag ha vi från UD. fått avskrift av ett protokoll från Danielssons och UD. sekreteraren Leiflands förhör med Mogens Carlson varvid denne berättat att han den 23 eller 24 februari 1951 kommit till Butyrskaja fängelset i Moskva, där han placerats i en cell tillsammans med en ungersk professor Zoltan Rivo och en tysk konsulat tjänsteman Bergeman Någon gång i början av mars 1951 hade Rivo berättat att han efter nyår 1951 under ungefär en vecka delat cell med en svensk diplomat en bildad man. Han hade fått en speciell behandling, blivit rakad av fängelsets barberare och fått civila kläder något som, som var ytterst ovanligt. Kort tid sedan han fått dessa kläder, hade han förts från cellen,

Den 12 Mars : Från Mr. Morse har det kommit ett brev med anhållan om närmare uttalanden. Brevet är av följande lydelse närslutet

sid 312 a

Den 7 april: En ingenjör Watz från Odensala besökte oss i dag tillsammans med en journalist från Uppsala nya tidning och en fotograf och berättade att han i mars besökt Israel och då haft förbindelse ned Raoul Wallenberg kommittéen som bildats i Telaviv. Eilat och en tredje stad. I Eilat vid Röda havet hade en nyplanterad skog ägnats Raouls minne. Han överlämnade en i silverpärmar illustrerad bok om Israels uttag ur

1966

sid. 314 --

Egypten , Telavivs komitéen ^{har} skrivit följande adress" Fru Maj von Dardel . Med denna gåva vilja , Raoul Wallenbergs komité, Telaviv , uttrycka vårt oförglömliga minne och vårtack-samhet för er son Raoul Wallenberg som fallit offer för sin humanitet och frihetssträvanden

Trots hans svåra situation räddade han 10000 tals liv frå från förintelse. I namn av våra systrar och bröder , döda och levande , försäkrar vi att hans minne(kommer att hållas levande)kommer för alltid hos oss , det judiska folket ,att förbli uppskattat och helgat.

Hamman wilhelm Watz."

Den 18 april inkom från vid ett förhållningsprotokoll ang. W. Bergemanns sid

Den 18 maj inger jag till justitiedepartementet en framställning om en ytterligare förlängning av preskriptionstiden för Raouls rätt till arv efter hans farmor Vid denna framställning var fogad en av mig upprättad P.M den 11 april 1966

Den 10 Juni. I dag träffade vi Henry Wallenbergs son Jan, som berättade att han nyligen varit i Budapest, dit han kommit på båt från Wien. Då båten lagt till och han skulle passera genom tull-pass-och poliskontrollerna hade tulltjänstemännen frågat honom om hans namn, vartill han svarat att han hette Wallenberg. Tulltjänstemannen hade då frågat om han var släkt med Raoul Wallenberg. Sen han svarat att han var dennes sysling, hadentullmannen släppt igenom honom utan att granska hans bagage. Han hade också meddelat de övriga tjänstemännen om hans namn, vilket haft till följd att han på en minut kommit att passera alla kontrollerna. Raouls namn var således fortfarande väl bekant i Budapest. Jan hade besökt Raoul Wallenbergs gata i Budapest. Ett par personer som han träffat där och som han börjat tala med om Raoul, hade sagt att de kom ihåg honom, men verkat skygga, då han ville utfråga dem närmare.

Den 20 juni. Man har nu börjat förberedelser för mottagandet av Kosygin, som i juni skall besöka Stockholm. Maj ringde till Erlander för att fråga honom om han skulle taga upp Raouls sak vid Kosygins besök. Erlander sa att han inte kunde göra det då något nytt inte inträffat sen han år 1965 talat med honom om Raoul. Han nämnde också att ^{Villius} ryssarna kanske hade rätt då han godtog ryssarnas uppgifter. Då Maj ^{sade} (att det fanns flera vittnen, som motsade dessa uppgifter, bekräftade Erlander detta.

Den 14 oktober: Den 25 juni: I dag meddelades det i tidningen att Kosygin av okänd anledning uppskjutit sitt besök i Stockholm.

Den 14 oktober. Enl. DN. i dag har en finne vid namn Björkelund (Boris), som år 1955 frigivits efter 10 års fångenskap inom Sovjet, nu meddelat att han i augusti 1955 vistats i ett fångläger vid järnvägsstationen Poima, c:a 100 km. väster om Krasnojarsk. En tysk ^{fånge} vars namn Björkelund glömt och som legat på sjukhuset, hade då för honom omtalat att det låg en av

1966

sid 316-316--

svensk vid namn Wallenberg på sjukhuset . Han var mycket åttig dålig men då han fått höra att det fanns en som hette Björkelund i lägret , bad han att Björkelund skulle underrätta svensk ambassaden om hans vistelseort. Tysken berättade vidare att Wallenberg häktats i Budapest 1945 beskylld för spionage för amerikanarnas räkning och fått en dom på tio år. Två dagar senare hade en annan tysk vid namn Diehl, som bodde i Östtyskland , kommit från samma sjukhus till lägret . Björkelund hade då försökt pumpa honom om svensken . Diehl hade då svarat " visst fanns där en sådan person, men han dog i går och fördes till likrummet . På fråga av Björkelund om Diehl var säker därpå svarade denne: " Javisst jag låg två sängar ifrån honom . " Björkelund frågade vidare . " Vet du vart han var på väg? " vartill Diehl svarade " Nej jag talade inte med honom Wallenberg , men jag vet att han var från Sverige och att han blev tagen i Budapest " . Björkelund har sedermera meddelat att när han 1955 kom tillbaka till ~~Sveiga~~ Finland hade finska polisen förhört honom men glömt att fråga honom om Wallenberg och själv ~~och själv~~ kom han då inte att tänka på honom . Det var först då han började skriva en bok om sin fängelstid, som han fann att det kunde vara värdfullt att skriva allt vad han visste . Han lokaliserar Wallenbergs död till den 19 eller 20 augusti 1955 enl. Diehls uppgift. ^{Danielsson} Enligt som konfererat med finska polisen , skall Björkelund vara en trovärdig person .

Den 30 november : Otto Danielson har efter utredning i Finland ang. Björkelunds meddelanden förklarat att Björkelund inte synes ha befunnit sig i ett läger i närheten av Krasnojarsk i augusti 1955 . Vid sin återkomst hösten 1955 har han inte lämnat några meddelanden ang. Wallenberg . Man bör därför icke sätta någon tilltro till honom . Att han skrivit om Raoul i den bok som han nu givit ut , kan enl. Danielsson bero på att han antagit att det skulle väcka större intresse för boken . Detta antagande förefaller mindre sannolikt , då uppgifterna om Raoul e

bara omfattar några rader och tidigare böcker om Raoul inte väckt någon större uppmärksamhet. Danielssons antagande att Björkelund i augusti 1955 inte befunnit sig i närheten av Krasnojarskkan bero på en förväxling mellan lägret i Potna, som tycks ligga i närheten av Moskva och det läger vid järnvägsstationen Poima öster om Krasnojarsk, där Björkelund enligt sin berättelse då skulle ha befunnit sig. ~~Kvällen han kanske~~

~~Något som inte är sanna sanningar eller~~
~~de~~. Danielssons P. M. om honom har följande lydelse :

P.M.

Återkommande till våra samtal ang. Björkelunds uppgifter har jag äran meddela följande .

Enl. en uppgift ennyligen utkommen bok, skriven på uppgifter, som lämnats av Björkelund och kallad Stalinille Menetetyt Vuotenä, sägs följande på sidan 336.

" Något innan min avresa från Krasnojarsk transitläger i augusti 1955 kom en gammal tysk dit, vilkens namn jag glömt. Han var sjuttiofem år gammal och var under hela den tid han vistades på lägret sjuk; av denna orsak var han på lägrets sjukhus ända till sin avresa .

Då vi träffades berättade han för mig att tillsammans med honom på sjukhuset låg en svensk vid namn Wallenberg, som var mycket sjuk. Han visste ej vad mannen led av, men i alla händelser var hans tillstånd dåligt. Wallenberg hade hört några några tyskar tala om ^{mig} och bad mig meddela hans vistelse ort för svenska ambassaden, så vitt jag skulle bli hemsläppt till Finland. Jag var mycket överraskad att det på lägret fanns en svensk medborgare, och jag frågade min bekante, hur han hamnat här och när. På detta svarade min bekanta att, att Wallenberg gripits i Budapest redan år 1945, då han var där med svenska Röda Korset. Man anklagade honom för spionage för amerikaner

nas räkning , för vilket han hade fått en dom på tio år. Mer visste inte min vän .

Då två dagar gått anlände till samma sjukhus en annan tysk, som hette Diehloch efter sin frigivning har bott i Östra Tyskland.

Jag frågade honom om svensken . "Det fanns nog en sådan där svarade Diehl, " men han dog i går och man förde honom till likrummet". Inte han heller hade haft annat att berätta.

Av boken framgår i övrigt bl. a. att Björkelund tillbringat sommaren 1955 i Krasnojarska -transitläger ; där han den 15 augusti slutligen fick veta , att han skulle få resa hem till Finland via Moskva - Potma. Först i slutet av september kom han till Krasnaja - ^P Presna transitläger i Moskva. (Enligt den år 1955 utkomna ryska världsatlasen finns ej den uppenbarligen lilla orten Potma upptagen . Krasnojarsk ligger c:a 6 mil öster nittioandra längdgraden och på femtiosjätte breddgraden).

Vad har kunnat utrönas om Björkelunds görande och låtande under den här givna tidpunkten ?

Enligt tillförlitlig källa har Björkelund år 1955 uppgivit att han från mars 1952 till 1955 uppehållit sig i Taijets korrektionsläger . Från mars 1953 till juli 1955 vistades han i Resote - lägret inom Krasnojarskområdet . (Resote ej namngiven i den tidigare citerade världsatlasen).

I samma trakt i ett läger , som betecknats blott med siffran 3, ^P från juli 1955 till augusti 1955.. I Potma - lägret från augusti 1955 till september 1955. I Dubrovo lägret från september 1955 till oktober 1955. (Det finns ett Dubrovo strax öster 34 längdgraden , och ett beläget strax väster 34 längdgraden och strax söder 60 breddgraden). Intetdera synes passa . Se nedan . Åter i Potma - lägret under oktober månad , c:a 10 dagar .

Enligt en uppgift som också härstammar från Björkelund , skulle

resn från Tajet-lägret ha startats i 1 mars 1955 och avsikten var att Björkelund tillsammans med andra fångar skulle hapla-
 Pioma ? cerats i Potma - lägret för vidare befodran till hemlandet . I s
 Pioma ? stället för till Potma kom fångarna till Resote-lägret. Den 15 augusti 1955 startades resan på nytt till Potma , men Björkelund hade under 10 dagar kvarhållits i Krasnaja- Presnas fängelse i Moskva , och Potma i närheten av Moskva. först den 22 september hade han anlänt till Potma- lägret. Redan i samma månad hade han förts till lägret Dubrovo , som är beläget 36 km. från Potma lägret i närheten av en järnvägsstation vid namn Java. (Det finns enligt ryska världsatlasen en stad eller ort vid namn Java belägen någon mil väster 70 ^{längd} breddgraden och någon mil norr om 40 breddgraden . Den i världsatlasen upptagna orten Java kan dock knappast vara den av Björkelund menade angivna, enär Krasnojarsk ju ligger öster om 92 ^{längd} breddgraden)
 I Dubrovo hade Björkelund arbetat ungefär en månads tid i en slöjdverkstad .

Under de första dagarna i november hade han återförts till Potma lägret , varifrån han via Moskva sänds hem . Avresan från Moskva till hemlandet startades den 15 november .

Det torde framgå av det sagda att , att Björkelund ej var i Krasnojarsk- lägret (varmed torde avses Potma) i augusti 1955.

Enligt de uppgifter som Björkelund lämnat 1955 nämner han ingenting om sjukbesök i Krasnojarsk - lägret (Potma eller det med n:r 3 betecknade)

Majs anm: Här skall vara Poima i Krasnojarsk området?

Ej heller nämnde han 1955 vid återkomsten till hemlandet något om den hälsning han fått att framföra till svenska ambassaden. Vid ett tillfälle har Björkelund talat om ett läger Poima , men i boken och vid ett samtal hösten 1966 talar han bara om Potma. Den gamle tysken har han vid ett tillfälle ^{sagt} (vara 75 år (år 1955)

-- --319 och vid ett annat 77 år .

Motsägelserna i Björkelunds uppgifter äro så stora, att man icke kan sätta någon som helst tilltro till dem. Vad orsaken är till hans nuvarande framställning är svår att säga med bestämdhet . En teori har framkastats att han vill göra boken mer intressant : Wallenbergs namn kan väl vara en antagas vara en pusselbit, som lockar köpare även i Sverige.

Stockholm den 29 november 1966

Otto Danielsson

Byråchef

Björkelund har sedermera meddelat att när han kom tillbaks år 1955 till Finland hade finska polisen förhört honom men glömt att fråga honom om Wallenberg och själv kom han då icke att tänka på denne . Det var först då han började skriva en bok om sin fängelse tid , som han fann att det kunde vara värdefullt att skriva allt vad han visste. Han lokaliserar Wallenbergs död till den 19 eller 20 augusti 1955. enl. Diehls uppgift

Enl. Danielsson som konfererat med finska polisen, skall Björkelund vara en trovärdig person .

Den 30 november: Otto Danielsson har efter utredning i Finland ang. Björkelunds meddelande förklarat att Björkelund icke synes hava befunnit sig i något läger i närheten av Krasnojarsk i augusti 1955. Vid sin återkomst hösten 1955 ^{har inte} lämnat några meddelanden ang. Wallenberg . Man bör därför icke sätta någon tilltro till honom . Att han skrivit om Raoul i den bok som nu kommit ut , kan enl. Danielsson bero på att han antagit det skulle kunna väcka ett större intresse för boken . Detta antagande förefaller mindre sannolikt , då uppgifterna om Raoul bara omfattar några rader , och tidigare utgivna böcker om Raoul inte väckt någon större uppmärksamhet. Danielssons antagande att Björkelunde i augusti 1955 inte befunnit sig i närheten av Kras

Krasnojarsk, där B. enl. berättelse då skulle ha befunnit sig, synes vara oriktigt

Arthur D .Morse
4 Bradford Road
Scarsdale , New york.

March 6, 1966

Dear Mrs. von dardel.

I have what I hope will be pleasant news for you. After meeting with you and your son Guy it seemed to me upon my return that it would be a mistake to wait until publication of my book for a magazine article about the ^{Postwar} ~~Postwar~~ Raoul Wallenberg story. The editor of "Look" shared this feeling and I have therefore gotten my publishers approval to do the article for "Look" as soon as possible. When my book is published next spring, the condensation which "Look" will publish will again focus attention upon Raoul.

I will therefore go ahead with preparations of the article as soon as possible. I hired a translator in Stockholm who will be sending me first White book within two weeks. The American Embassy provided me with the second White book. I will be in touch with Mr. Leifland for a quote from the Prime Minister with regard to the importance the Swedish Government attaches to definitive information with regard to your son.

I should be most grateful if you will write to me about two points - first your own view about the role played by Mr. Philipp in arousing public opinion of the case and it would be useful if you could be quite specific. Second and most important, I wish to ^{use a} ~~use a~~ direct quote from you in which you express your belief that Raoul is alive. You may wish to cite some of his personal characteristics as justification for your belief. Naturally I would be interested in any points which you as Raoul's mother, wish to raise with regard to the case. Whether you feel it has or has not been pursued diligently enough by the government for ~~example~~ . I will feel free in the course of preparing the article to write to you about any aspect about which I feel I need further information and if I feel that the quotation from you is not sufficiently strong or detailed I will let you know my feelings. Please send my regards to your husband. I look forward to hearing from you,

Sincerely yours,

Arthur D. Morse.

FRÅN FARE RUDOLPH PHILIPP
Kort regatan 8 B
Tel. 01 42 24

Stockholm Ö, den 23 februari 1966.

"FORSKARPARET" VILLIUS BLANDAR BORT KORTEN

"I första rummet måste vi avfärda denna myt om vetenskapens opartiskhet. Vi måste inse att vad vi än företa oss rätt och slätt blir en metod att tillgodose önskningarna hos någon person eller grupp, och den vetenskapliga fråga vi komma att ställa är denna: Vems önskingar har det varit i det förflutna, och vems skall det bli i framtiden?"

Prof. Julian Huxley, biolog vid Londons universitet.

Kärnpunkten i "forskarparet" Villius källkritiska bevisföring för att Eacu Wallenberg avlidit i juli 1947 är en föregiven rapport från chef-läkaren i centralransningsfängelset i Moskva till ministern för stats-säkerheten.

Varför citerar Villius inte denna rapport - som han anser som det viktigaste dokumentet - Wallenberg-problemet - ordagrant ur UD:s första vittok?

Jag citerar:

"Jag rapporterar, att den för Eder bekante fången Walenberg i natt plötsligt avled i cellen, förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt.

I anslutning till av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsyn över Walenberg utber jag mig anvisning om vem som skall få i uppdrag att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken.

17.7.1947

Chef för fängelsets sanitetsavdelning

Överste i medicinska tjänsten - Smoltsov."

På denna rapport finns följande anteckning av Smoltsovs hand.
"Har personligen underrättat ministern. Order har givits om
likets kremering utan obduktion. 17.7. Smoltsov."

I stället för att citera förestående memorandum av den 6 februari 1957 i ett sammanhang skriver Villius: "Det var en rapport från chefen för sjukvårdstjänsten i Ljubljanka, Smoltsov, till ministern för statssäkerheten, Abakumov, i vilken det uppgavs att "den för Eder bekante fången Wallenberg" avlidit i sin cell förmodligen av hjärtslag."

Varför använder Villius inte korrekt uttrycket myokardinfarkt utan refererar istället hjärtslag? Hjärtslag kallas på ryska serdetsjnyj udár. "Das lässt tief blicken", som tyskarna säger. Som "källkritiker" måste till och med forskarparet Villius haft betänkligheter att en läkare t.ex. i ett telefonsamtal med Abakumov skulle ha använt en även för en bildad icke-medicinare svårbegriplig term. Aba Kum hade i sin folkskola vid sekelskiftet knappast lärt sig vad myokardinfarkt betyder och inte heller i sin kurs i marxism-leninism eller "diamat" (dialektiska materialism). Jag har till skillnad mot Villius som gäst åhört sådana kurser vid Leninskolan i Moskva och hållit föreläsning vid Moskvas universitet i början av 1950-talet.

Men paret Villius dristar sig att betvivla professor Nanna Svartz' vittnesmål bl.a. därför att uttrycket Mentalkrankenhaus inte har kunnat användas av en framstående rysk medicinare när han konfererat på tyska med en svensk medicine professor. Som argument framför Villius att uttrycket "Mentalkrankenhaus" inte finns i tyska ordböcker och att "mentalsjukhus" används bara i Sverige.

Men "mentalsjukhus" återfinnes varken i Svenska Akademiens ordlista från 1954 och inte heller i något tysk-svenskt lexikon jag äger. Trots detta används ordet mentalsjukhus under de trettio år jag varit i Sverige av mina bekanta, inklusive portvakten.

För att den föregivna rapporten skall få det dokumentariska värde Villius tillskriver den måste Villius bevisa följande påstående:

1. Att Raoul verkligen var den "guldfisk", vars juveler och guld- tackor och höga penningssummor kunde förleda Abakumov att bestjåla honom.
2. Att "Abakumov lär ha dömts bl.a. för att orättmätigt ha tillskansat sig förmögenheter i ockuperade områden".
3. Att regeringarna under Stalin som förste partisekreterare och efter Stalins död med Chrusjtjov som partiets förste sekreterare skulle ha varit felinformerade av den politiska polisen beträffande Raouls öde till år 1957.
4. Att Villius' expert för ryskt språkbruk, fil.mag. Sven Wahlström, har rätt med sina upplysningar att felstavningen av Wallenbergs familjenamn - med ett l i stället för två - har varit "helt naturligt" och att ryssarna alltid skriver som de hör, när de transponerar namn och begrepp till sitt ryska (det s.k. adapterade kyrilliska alfabet).

Skulle Villius' expert bara ha tittat i D.E. Milanovas "Svensk-Rysk ordbok", tryckt 1959, i statsförlag för utländska och nationella ordböcker, Moskva V-71, Leninskij prospekt, 19/11 1959, så skulle han ha funnit t.ex. Camilla, Catullus, Gallien, Hellas, Illyrien, Vallen, Tertullianus och svenska ortsnamn som Uddevalla, Sundsvall, Sollefteå, Skellefteå, Hadiksvall skrivna med två l. Samma faktum skulle han ha hittat i "Svensk-rysk ordbok; enligt uppdrag af Kejserliga Senaten för Finland", författad av Mandelstam och A. Igelström. Finska litteratursällskapets tryckeri, Helsingfors, 1905. Den ryska stavningen med två l har bl.a. också Schiller, Sibylla, Machiavelli, Magellan, Marcellus och Sallustius. Samma faktum kunde "experten" hitta i vanliga sovjetiska tidskrifter, som t.ex. i "SOVJETSKIJ SOJUZ" nr 1 (191) år 1966. Där finns på sidan 2 en notis beträffande det dagsaktuella Moskva-besöket av det ungerska socialistiska arbetarepartiets förste sekreterare Janosj Kadar och av medlemmen i politbyrå, sekreterare BELLA BISKY. - Trots att Bella är ett förnamn (förkortning av Isabella) skrivs

hennes namn t.o.m. i pressen på ryska med två l såsom i Österrike och i Ungern där Bella är ett dopnamn.

Skall en fängelse-chefläkare, som enligt "rapporten" hade fått "instruktioner att personligen ha tillsyn över Wallenberg", ha felstavat sin skyddslings familjenamn? - Denna lilla detalj skulle "textanalytiker-paret" Villius ha bestyrkt i vår uppskattning att den handskrivna lappen saknar varje dokumentariskt värde och är en förfälskning, producerad av en fuskare först många år efter 1947 och efter chefläkarens död och Abakumovs likvidering tillsammans med andra stalinister som "sovjet- resp. partifiender". En värdering som Villius i sitt TV-program i februari 1965 delade med oss.

Jag kommer att bevisa dokumentariskt att Villius' argument i punkt 1 stöder sig på ett vittnesmål av en enda man som inte tillhörde Raouls medarbetare i ansvarig ställning och avgivits under tryck av en funktionär i det ungerska kommunistpartiet och att Villius' argument under punkt 2 är rena konstruktionen. Punkt 3 är helt osann, eftersom i de ryska regeringarna under hela tiden från 1945 till 1950-talet fanns vice utrikesministrar som i verkligheten hade högre positioner i partiet och därmed i den politiska polisen än Stalins små hantlangare Abakumov och Smoltsov. Det visar Villius' fullkomliga ignorans beträffande Sovjetunionens styrelsesätt och administration när forskarparet godkänner följande förklaringar i memorandum från 6 februari 1957; "Raoul Wallenberg arresterades tydligtvis jämte andra personer i området för sovjetiska truppers krigshandlingar. Samtidigt kan anses otvivelaktigt, att Wallenbergs senare kvarhållande i fängsligt förvar och likaså de oriktiga uppgifter om honom, som av vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen lämnats till Sovjetunionens utrikesministerium under en följd av år var ett resultat av Abakumovs brottsliga verksamhet."
(UD:s första vitbok, sidan 68-69.)

Rudolph Philipp

(Sakkunnig för Raouls familj sedan juni 1946.)

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Stockholm den 18 april 1966.

Strängt förtroligt. 1 bil.

Herr Överdirektör,

I anslutning till tidigare samtal om Mogens Carlsons
utsaga har jag äran närslutet översända en promemoria av
den 23 mars om Willy Bergemann.

Med utmärkt högaktning
Eder tillfrönne

Leif Leifland
Leif Leifland

Överdirektören von Dardel,
D j u r s h o l m.

Strängt förtroligt

P.M.

rörande samtal med tyske medborgaren Willy Bergemann
i Kiel den 23 mars 1966.

Willy Bergemann är numera bosatt under adress: Waldwinkel 6 i Altenholz-Stift, en förort till Kiel. Han tjänstgjorde fram till 1944 vid tyska beskickningen i Bukarest, arresterades i Timisiora den 21 september 1944 och fördes därefter till Moskva. Där vistades han i Lefortovskaja-fängelsets cell nr 202 (cellen intill R.W.) från september -46 till (maj?) augusti -48, då han överfördes till Butyrka. Här vistades han till den 24 april -51, då han blev dömd till 25 års fängelse, kombinerat med tvångsarbete, och överfördes till ett arbetsläger vid Ural. Han repatrierades 1953 efter att ha fått amnesti för återstoden av strafftiden och anlände till Friedland den 3 november 1953.

Bergemann har tidigare avgivit utförlig berättelse om sin vistelse i Sovjet och sina kontakter med W. Uppteckning därav ingår i 1957 års vitbok, där den återfinnes på sid. 81 - 82.

Dagens samtal hade därför i första hand syftet att kontrollera vissa bestämda uppgifter, som lämnats av andra personer och jämföra dessa utsagor med Bergemanns egna hågkomster.

Samtalet ägde rum i den våning, som Bergemann och hans hustru bebor i en Bergemanns dotter och svärson tillhörig villa i en förort till Kiel. Det fördes på tyska. Bergemann var allmänt mycket tillmötesgående, syntes trots sin höga ålder (nyss fyllda 80 år) vara vid god kroppslig och andlig vigör och verkade klar och redig. Hans förmåga att erinra sig detaljer, som ligger mer än 20 år tillbaka i tiden, var enligt hans egen uppgift naturligtvis något försvagad, men han sade sig ändå ha ett mycket klart minne av det mesta som skett under fängelsetiden; "Man hade ingenting annat för sig än att hålla reda på vad som hände runtomkring en", sade han bl.a. Dessutom hade han nedtecknat sina erfarenheter och högkomster genast efter återkomsten

ha varit en "Spitze", dvs innästling. Carlson vore "effektivt botad" från sin kommunistiska övertygelse.

På fråga om Carlson kunde "knacka" svarade Bergemann att det kunde han säkert, för det var mycket enkelt. Bergemann var emellertid helt säker på, att någon knackningsförbindelse från någon av de tres sida inte ägde rum under den tid Carlson och Bergemann satt tillsammans. ("Bestimmt nicht während der Zeit ich mit ihm zusammen war").

III. Om Rivo berättade Bergemann följande:

Rivo (ej "de Rivo") var född den 13 februari 1921 i Ujözánado-Zemplin (anteckningarna härom var svårsläsliga, varför namnet kan tänkas vara felaktigt) i Ungern, och verkade från 1942 vid universitetet i Sofia på grundval av ett stipendium som föreläsare i religionsfilosofi och latin. Trots in relativa ungdom var Rivo högt bildad, och Bergemann berättade bl. a. att Rivo på latin hållit föreläsningar om grekisk diktning. Strax efter Bulgariens fall i början av september 1944 hade Rivo blivit häktad i samband med Röda Arméns intåg i Sofia och förts till Moskva. Här hade han vistats i olika fängelser, och Bergemann hade träffat honom första gången i Butyrskaja i februari 1951. De båda hade - tillsammans med Mogens Carlson - suttit i cell 304 till den 24 april 1951, då ju Bergemann bortfördes. Vart Rivo sedan tagit vägen visste inte Bergemann. Rivos fysiska och psykiska styrka var emellertid avsevärd och han kunde därför säkert hålla ut länge. Under den tid Bergemann och Rivo satt tillsammans hade Bergemann särskilt fäst sig vid Rivos djupa religiositet och hans förmåga att motstå fängelsevistelsens prövningar. Rivo hade bl.a. en tam fågel, som han skötte med stor iver, och han var hela tiden också noga med städningen av cellen. Bergemann hade fått "det allra mest angenäma intryck" och sade, att "på honom kan Ni lita".

IV. På fråga, om Rivo vid något tillfälle hade talat med Carlson om ett möte med en "svensk diplomat" svarade Bergemann direkt nej. Alla samtal dem emellan hade Bergemann av naturliga skäl också varit med om, och skulle man vid något tillfälle ha berört ämnet svensk diplomat skulle Bergemann genast ha reagerat efter sina tidigare förbindelser med Wallenberg. Däremot hade Rivo vid något tillfälle nämnt, att han, någon tid innan han fördes till cell 304, varit i kontakt

fångar förekom icke under denna tid, även om samtliga inklusive Carlson i och för sig behärskade tekniken. Carlson och Rivo torde knappast sinsemellan ha kunnat föra samtal, varom Bergemann ej varit medveten. Förhållandet mellan de tre synes ha varit gott och någon animositet existerade ej. Bergemann har inte något minne av, att Rivo skulle ha nämnt något om kontakt med "svensk diplomat, bildad man" vid nyåret 1951, men skulle troligen ha erinrat sig sådana uppgifter, om de verkligen lämnats. Däremot har Rivo talat om kontakt med en f.d. italiensk konsul vid samma tidpunkt. Carlsons uppgifter torde, såvitt av Bergemanns vittnesmål kan slutas, bero på en missuppfattning.

Bonn den 23 mars 1966

u/Leif H. Sjöström

P.M.

angående Raoul Wallenbergs fångenskap i Sovjetunionen, upprättad av hans styvfar och god man på grundval av de akt-samlingar om honom, som utgivits av Utrikesdepartementet åren 1957 och 1965.

Sedan tyskarna i mars 1944 tagit makten i Ungern och igångsatt en förintelsekampanj mot de ungerska judarna, förordnade den svenska regeringen i juli 1944 Wallenberg att såsom förste legationssekreterare vid Sveriges beskickning i Budapest närmast under beskickningschefen leda en hjälpaktion för de förföljda.

På nyåret 1945 började sovjetiska trupper tränga in i Pest. Den 16 januari 1945 meddelade Sovjets v.utrikeskommissarie Dekanosov till den svenska ministern i Moskva att Wallenberg anträffats i den av sovjettrupper erövrade delen av Budapest och att åtgärder till skydd av honom och hans egendom vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna. Någon månad senare meddelade Sovjets Stockholmsambassadör m^{me} Kollontay till Wallenbergs mor och utrikesminister Günthers fru att Wallenberg befann sig i Ryssland och behandlades väl.

Som svar på upprepade framställningar angående Wallenberg, som därefter från svensk sida gjordes hos de sovjetiska myndigheterna, meddelade Sovjets v.utrikesminister Vysjinskij i en not den 18 augusti 1947 bl.a. följande: "Som resultat av noggrann undersökning har fastställts att Wallenberg inte finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss" -- "Det återstår endast att förmoda att Wallenberg omkommit under striderna i staden Budapest eller blivit tillfångatagen av Szalasis anhängare."

Ett stort antal krigsfångar som sedermera hemkommit från Sovjetunionen, kunde emellertid intyga att Wallenberg från slutet av januari 1945 befunnit sig i olika fängelser i Moskva, först i Ljubljanskajafängelset till någon dag i maj 1945 och därefter i Lefortovskajafängelset intill en tid-

punkt, varom de hemvända fångarna lämnat något olika uppgifter, men som med stor sannolikhet kan fastställas till någon dag i slutet av februari 1947, vid vilken tid andra fångar införts i den cell inom fängelset, där Wallenberg enligt vittnesmålen senast suttit.

Med åberopande av de inkomna vittnesutsagorna hänvände sig det svenska utrikesdepartementet till Sovjets utrikesministerium med anhållan om Wallenbergs hemsändande. Som svar meddelades i en not den 19 mars 1956 att det fastställts, att Wallenberg inte befann sig på Sovjetunionens område. Vad anginge hänvisningen till några vittnesmål av i förtid frigivna krigsförbrytare vore det omöjligt att godtaga dessa vittnesmål, som stred mot fakta framkomna som resultat av en av sovjetiska organ gjord noggrann undersökning.

Vid statsminister Erlanders besök i Moskva under påsken 1956 överlämnades bevismaterial angående Wallenbergs fångenskap inom Sovjetunionen till Sovjets utrikesministerium för granskning.

I ett memorandum den 6 februari 1957 meddelade därefter utrikesminister Gromyko att de sovjetiska myndigheterna vid granskningen och prövningen av det överlämnade materialet angående Wallenberg företagit en noggrann undersökning av arkiven för fångregistrering och undersökningsfrågor i syfte att finna upplysningar om Wallenberg. Likaså hade förhör hållits med många personer, som skulle kunna ha någon förbindelse med de omständigheter som nämnts i det mottagna materialet. Emellertid hade man inte lyckats påträffa några som helst uppgifter om Wallenbergs uppehåll i Sovjetunionen. Ingen av de förhörda kände till någon person med namnet Wallenberg. I samband därmed hade man vidtagit en prövning sida för sida av arkivdokument från alla biträdesavdelningar i vissa fängelser. Som resultat härav hade i arkivdokument från sjukvårdstjänsten i Ljubljanskajafängelset påträffats ett dokument, som det fanns grund att betrakta såsom hänförande sig till Wallenberg, nämligen en handskriven, den 7/7 1947 dagtecknad rapport från chefen för sjukvårdstjänsten vid fängelset Smoltsov till mi-

nistern för statssäkerheten Abakumov, enligt vilken den för Abakumov kände fången Wallenberg under natten plötsligt avlidit i cellen förmodligen till följd av myokardinfarkt. På rapporten hade funnits en anteckning av Smoltsovs hand att ministern personligen underrättats och att order givits om likets kremering utan obduktion. Man hade inte lyckats finna några som helst andra upplysningar i form av dokument eller vittnesmål, så mycket mer som Smoltsov avled 1953. På grund av vad ovan anförts borde den slutsatsen dragas att Wallenberg avlidit i juli 1947.

Den omnämnda rapporten synes aldrig ha företetts för svenska myndigheter. Vid de noggranna undersökningar beträffande Wallenberg, som vidtagits av sovjetmyndigheterna enligt vad som uppgivits i det sovjetiska utrikesministeriets ovannämnda noter den 18 augusti 1947 och den 19 mars 1956, tycks rapporten inte ha påträffats. Det var först sedan det vid statsminister Erlanders Moskvabesök medförda bevismaterialet gjorts till föremål för sovjetmyndigheternas granskning som rapporten synes ha påträffats i lämplig tid för att återopas i Gromykos memorandum. Enligt detta memorandum är rapporten det enda spår efter Wallenberg, som sovjetmyndigheterna kunnat finna, och detta enda spår är ett dokument, varpå de grunda slutsatsen att Wallenberg avlidit i juli 1947 eller således några få månader efter den dag i februari 1947, då han enligt det överlämnade bevismaterialet sannolikt lämnat Lefortovskajafängelset. Med hänsyn till dessa omständigheter är det inte osannolikt att rapporten tillkommit vid avfattningen av Gromykos memorandum.

Mot riktigheten av de i detta memorandum lämnade uppgifterna talar den omständigheten att Wallenberg enligt ett antal till Sveriges utrikesdepartement inkomna vittnesutsagor befunnit sig vid liv inom Sovjetunionen efter år 1947.

Sålunda har en tysk, som suttit i fångelset i Vladimir, ontalat att han någon gång under tiden 1950-53 hört av en georgisk medfånge att denne under vistelse i fångelsets sjukhus fått veta att bland de där i sträng isolering hållna fångarna fanns

en svensk nämligen Wallenberg. Samma sak har denne georgier år 1955 eller 1956 berättat för en annan tysk fånge, vilken uppgivit att georgiern var utmärkt orienterad om fängelsets prominenta fångar och att han alltid talade sanning!

En schweizare har intygat att han på sommarn 1954 varit intagen i Vladimirfängelsets sjukavdelning och då i början av augusti 1954 haft knackningskontakt med Wallenberg, varvid denne bett honom meddela hans belägenhet för en svensk beskickning eller ett svenskt konsulat.

En från rysk fångenskap hemkommen österrikare har berättat att han ett halvår senare i början av år 1955 delat cell med Wallenberg i Vladimirfängelsets sjukavdelning. När vederbörande fängelseofficer observerat österrikaren i cellen, hade denne omedelbart bortförts därifrån och sedermera anmodats förbinda sig att inte yppa något om sitt sammanträffande med svensken.

En svensk läkare professor Nanna Svartz har intygat att hon i januari 1961 på en vetenskaplig kongress i Moskva talat om Wallenberg med en framstående rysk vetenskapsman, som då sagt att han nog kände till fallet och att den hon talat om var i ett mycket dåligt tillstånd. På hans fråga vad hon önskade hade hon svarat att huvudsaken var att Wallenberg kunde föras hem. Den ryske vetenskapsmannen hade då sagt att den efterfrågade var på mentalsjukhus. Sedan Nanna Svartz efter hemkomsten underrättat statsminister Erlander om samtalet, skrev denne ett brev till ministerpresidenten Chrustjov med förslag angående Wallenbergs överförande till Sverige. I slutet av mars 1961 hade Nanna Svartz ånyo besökt Moskva och då sammanträffat med den ryske vetenskapsmannen. Han förklarade därvid att hans dåliga tyska lett till missförstånd och att han inte kände till fallet. Han berättade att han under mellantiden blivit kallad till Chrustjov, som fått meddelande om samtalet och blivit uppbragt däröver. Vid senare tillfällen har han vidhållit att han ingenting visste om Wallenberg. Enligt vad Nanna Svartz försäkrat hade samtalet förts på tyska, som de vid tidigare sammanträffanden brukat använda, och de hade alltid förstätt både frågor och svar synnerligen väl, varför något missför-

stånd inte kunde föreligga.

Det kan anses klarlagt att Wallenberg under utövning av sin befattning som förste legationssekreterare vid Sveriges beskickning i Budapest i strid mot folkrättens bestämmelser blivit tillfångatagen av sovjetiska myndigheter och förd till Ryssland, där han sedermera under lång tid hållits fången. De sovjetiska myndigheterna har länge förnekat all kännedom om honom, men, sedan bevismaterial angående hans fångenskap i olika Moskvafängelser överlämnats till den, uppgivit att det enda spår efter honom, som de vid noggranna efterforskningar lyckats finna, varit en skriftlig läkarrapport från Ljubljanskajafängelset, vars innehåll givit den anledning att draga den slutsatsen att Wallenberg avlidit år 1947. På svensk sida har man lyckats insamla ett mer omfattande bevismaterial, enligt vilket Wallenberg efter år 1947 hållits inspärrad i Vladimirfängelsets isoleringsavdelning under en del av 1950-talet och befunnit sig i ett mentalsjukhus inom Sovjetunionen vid ingången av år 1961. Det föreligger goda skäl att tillerkänna detta bevismaterial vitsord framför de obestyrkta uppgifter, som framförts av de sovjetiska myndigheterna. Man har således anledning att räkna med att Wallenberg varit vid liv vid 1961 års ingång. Med hänsyn till att han vid denna tidpunkt ännu inte fyllt 49 år och att han alltid ägt en mycket god kropps-konstitution får det inte anses uteslutet att han fortfarande lever och kan komma att leva under ytterligare en tid framåt.

Djursholm den 11 april 1966.

Fredrik von Dardel.